

Mécs Imre

HISZEM, MERT KÉPTELENSÉG

Életútinterjú,
készítette NóvÉ Béla

A kiadás alapja
az 1956-os Intézet Oral History Archívuma
részére 2010–2011 folyamán készült életútinterjú

A szöveget gondozta
MAGYAR FRUZZSINA és MÉCS ANNA

A címlapon Nagy Piroska fotója. Készült a Hősök terén
Nagy Imre és társai temetésén 1989. június 16-án

© *Mécs Imre örökösei, 2025*

© *Nóvé Béla, 2025*

Az apai ágon nagyapám Mártoncsik Endre, ő római katolikus kántortanító volt egy Kassától északra, hét kilométerre fekvő Hernádszentiván nevű kis bájos községben, ahol a lakosság óriási többsége szlovák volt. Öt család volt magyar, többek között a vasútállomás főnöke, az orvos és apámék – vagyis nagyapámék, a kántortanító. A nagyapám osztatlan iskolában tanította a gyerekeket, és mivel azok csak szlovákul tudtak, az első egy-két osztályban szlovákul beszélt hozzájuk, de negyedik végére megtanította őket magyarul írni-olvasni-számolni, ami óriási teljesítmény volt akkoriban. Hat gyermekük volt, akik közül a legnagyobb meghalt himlőben, és az életben maradt gyerekek öten voltak: három lány volt, és utána jött két fiú. Édesapám volt a legkisebb fiú, az ő bátyja volt Mécs László, ő volt a családnak – hogy úgy mondjam – a siker-személyisége. Szegény nagyszüleim hihetetlen erőfeszítéssel mind az

öt gyereket tanították. A kor normái szerint a három lány tanítónőképzőt végzett Kassán – Kassa már akkor is nagy kultusztváros volt, a kassai premontrei gimnáziumba jártak. Apámék is oda jártak. Apám elbeszéléséből tudom, hogy nagyapámnak két „luxustevékenysége” volt: az egyik, hogy vasárnap kapott fél liter bort az ebédhez – apám szerint valami rettenetes bort –, a másik pedig, hogy méhészkedett. Egy kis dombtetőn van ma is a templom, és a templom mögött volt az ő méhészete. Egy bájos, ma természetvédelmi területen. Tehát itt növekedtek.

Apám legidősebb nővére férjhez ment, a férje középiskolai tanár volt, és mindkettejüket Dorozsmára helyezték, Szeged mellé, az Alföldre. Aztán valamikor 1913 körül mindketten állásba kerültek Eperjesen. Ez azután meghatározta az ő sorsukat, mert Trianon után Eperjes ugye elég erősen megcsappant magyar lakosságú, bár magyar történelmi múlttal rendelkező település volt. Mariska, mikor az új minisztérium létrejött, észrevette, hogy hihetetlen hiány van szlovákul írni tudó emberekből, ezért elkezdett írni mesekönyveket, majd később ifjúsági könyveket, fordított angolból szlovákra, és végül ismert szlovák író nő lett belőle.

Milyen néven?

Ő Mártoncsik Mária volt, Kočan volt a férje, és Mária Kočanová néven publikált. Hernádszentistvánban az iskola falán két relief van kitéve. Az egyik Mécs Lászlóé, a másik pedig Mária írónőé, aki onnan származott. Ez egy kicsit az ottani magyar sorsot is jellemezte. Az ő gyerekei még kitűnően beszéltek magyarul, az unokái már szlovák iskolákba járván nem nagyon tudtak

magyarul. Tehát az unokatestvéreimnek több mint a fele magyar, a másik részük pedig integrálódott a szlovák társadalomba. A nagyapám sorsa ez volt, amikor bejöttek a csehek – szüleim mindig így mondták, nem beszéltek tótokról, szlovákokról, hanem csehekről beszéltek –, hihetetlenül sok tisztviselő jött át Csehországból és a Monarchiából. Rendkívül színes kép volt. A szüleim mindig azt mondták, hogy „amikor a csehek bejöttek”. Az ő szlovák rokonaik vagy barátaik nevesítve voltak, azok nem szlovákok, tótok voltak, hanem Janó bácsi volt, és így tovább. Tehát Királyhelmece, ami közel van Sátoraljaújhelyhez, a határhoz, az egy színmagyar környék volt, míg a Kassa fölötti régió az már erősen szlovák – ezt a nagybátyám is leírta az emlékeiben, meg az apám is. Sáros megyének egy egészen sajátos légköre volt, ahol egyaránt beszéltek németül, magyarul, szlovákul. Mindegyiket akcentussal egyébként, ahogy a gyerekkoromból visszaemlékszem.

Sőt, a zsidóság is jelentős volt azon a környéken, századokon át, egész a holokausztig.

A zsidóság is, igen. Nagy szimbiózisban éltek. A mentalitás is olyan volt, hogy például a koldusokat megvendégelték abban a kis faluban. A koldusban Jézust, Jézus küldöttét látták. Karácsonykor a szokásos ételek közé tartozott a bobajka – mákos guba volt tulajdonképpen. Mindenki kapott belőle. Ha koldus jött, az is kapott belőle. Utána kimentek az istállóba, és a nagyobb állatoknak is adtak. Amikor találkoztam a magyarországi lengyel önkormányzat vezetőjével, és neki ezt elmeséltem, akkor fölszisszent, hogy a hegyi góraloknál ugyanezek a szokások voltak. A Tatra másik oldalán. Hihetetlenül

sok hatás érte a sárosiakat. Ott éltek ruténok, rusz-
nok, szászok is.

Később miként alakult a felmenőid sorsa?

Kicsit menjünk visszafelé az apai nagyapám vonalán. Nagyapám síremléke ott van a templom előtt. A falubeliek végig gondozták. Most már senki nem él a tanítványai közül. A családi legendárium azt tartja, hogy amikor Trianon után bejöttek a csehek, és a cseh tanfelügyelő megjelent, és meglátta az angyalos címert – két angyal tartja a magyar címert –, fölháborodott, hogy ez még itt van? Akkor a nagyapám azt mondta: dehát olyan szép! Azonnal kirúgták, kényszernyugdíjazták, és két évre rá meghalt szegény, hatvankét éves volt. Apám és a nagybátyám a 70-es évek elején meglátogatták ezt a falut, és akkor az öreg nénikkel, akikkel együtt jártak még elemibe, ott nosztalgizáltak. A szláv hatás az együttélésből nagyon erősen érződött rajtuk. A nagybátyám sok versét szlovák népdalok dallamára énekelte. Sokszor maga se tudta, csak utána jött rá. Például a *Bakonyi látomás* című híres versét. Egyébként is ez a szlávok, szlovák lágyság átlebegte a verseit. Nagyon tudtak haragudni, és nagyon szerettek megbocsátani. A nagybátyám egyik első versébe is berobbant a Trianon utáni megbékélés. Ebben a híres versében írta, hogy „Tánc feszüljön a harangban: hajnaleMBER szIrom-tánca, / mely magyar lányt, tót fiúcskát testvér-táncra pöndörít, / gyermekkezet gyermekkézbe, lelket fűzzön tavasz-láncba! / Gyűlöltünk már Káin óta vérivásig, csömörig! / Átkozott, ki most sem áll a testvér-csókos hajnal-táncba! / Átkozott, ki székelyt gyilkol Szent Istvánkor, zsidót gúnyol szombaton.” Ez az ő

költői világában így jelent meg, és ez akkor nagyon releváns volt.

Az apai nagyanyám Dobránszky Anna volt. Az ő családja lengyel gyökerekre vezethető vissza, a családi legendárium szerint Kosciuszko Tádéval volt rokonságban – amikor ő átmenekült Lengyelországból, akkor jöttek át a Dobránszkyak is. Több neves Dobránszky volt. Tele van ilyen mítoszokkal az egész családi történetünk. A nagybátyám ebben a hatszáz oldalban ezeket nagyon részletesen leírta érzelmileg is és történelmileg is.

Tehát ebben a világban nőttek föl, és jött az első világháború. Apám akkor érettségizett, és érettségi után, tizenennyolc éves gyerekként, behívták egy három hónapos tanfolyamra. Nem sokkal a frontra küldése után az egyik nagy áttörésnél óriási veszteséget szenvedett a századuk, egyetlen volt, aki életben maradt, és fogságba esett Krasznodar környékén. Fogolytáborba került, és onnan – eléggé liberális volt a helyzet – kijártak a város előkelő családjaihoz vendégségbe. Egy fiatal orosz hercegnő, Taisza, szerelmes lett apámba. Elgondoltam, amikor tizenennyolc-tizenkilenc éves voltam, hogy ebben a korban apám mi mindenben ment keresztül. Utána, amikor kezdődtek Oroszországban a fölfordulások, megszökött, és hazajött. A Dobránszky nagyanyám, nehogy még egyszer kivigyék a frontra, gyorsan beadta kispapnak a premontreiekhez, ahol a bátyja, aki később a Mécs László nevet vette fel, már másodéves novícius volt. Jászóváron volt a noviciátus, később csehszlovák terület lett. A papa egy évig bírta a noviciátust, utána jött az összeomlás, akkor följött Pestre, és hihetetlen nehéz körülmények között orvostanhallgató lett. Úgy végezte el az egyetemét, hogy sokat dolgozott mellette, és a szülők, szegények, támogatták,

ahogy tudták. A nagybátyám közben ugye a premontrei rendben növekedett, pappá szentelték, és fölküldték Pestre a Pázmány Egyetemre magyar tanári szakra. Mindent kettévágott Trianon, nem csak a határokat. A Csehszlovák Köztársaság kezdetben rendkívül durva nemzetiségellenes politikát folytatott. Az a Csehszlovák Köztársaság, amelyik később valamelyest konszolidálódott, és a Horthy-rendszerrel szemben bizonyos fókig demokratikusabb is volt. De kezdetben nagyon agresszív volt, erről a szüleim sokat beszéltek. Többek között betiltották a magyar egyházi iskolákat. Akkor nagybátyám visszakerült már mint kész magyartanár. Horváth János irodalomtudósnak volt a tanítványa, jeles diplomát szerzett; mondogatta is, hogy ha nem jön Trianon, akkor ő tudós tanár lett volna a kassai gimnáziumban, és nem lett volna belőle költő. Na most, mivel megszűnt a kassai gimnázium, a rend felügyelete alá tartozó plébániákra helyezték el a tanárokat. Így került Mécs László Nagykaposra, Ungvártól nem messze, a határ közelében – akkor ugye Kárpátalja is Csehszlovákiához tartozott. 1920 és 29 között volt ott plébános, éppen ott futott föl az ő költői pályafutása. Utána áthelyezték a nagyobb Királyhelmece, ami járási központ volt. Ott lett plébános,⁴ és akkoriban már országos híre volt. Na most, Mártoncsik Józsefből hogy lett Mécs László: a rendben, ahogy ez szokásos Szent Benedek óta, kapnak rendi nevet. A rendi neve lett László, és a Mécs az ő költői neve, így publikált.

⁴ 1929 és 1944 között.

Magyar Fruzsina és Mécs Anna köszönetet mond Schmal Alexandrának a gondos és alapos szerkesztői munkáért és a gazdag jegyzetanyag összeállításáért, a kiadó pedig a jegyzetek elkészítésében nyújtott segítségével Darvasi Piroskának, Eörsi Lászlónak, Kőrösi Zsuzsannának, Mink Andrásnak, Molnár Adrienne-nek, Nóvé Bélának, Nyáry Krisztiánnak, Papp Istvánnak, Péteri Lórántnak, Petrás Évának és Szakolczai Attilának.

A kiadást a Nemzeti Kulturális Alap támogatta.

Nemzeti
Kulturális
Alap

A kiadás alapját képező interjú jelenleg
a Veritas Történetkutató Intézet és Levéltár
Oral History Archivumban van.

MAGVETŐ
KÖNYVKIADÓ ÉS KERESKEDELMİ KFT.
www.magveto.hu
www.facebook.com/magveto
magveto.kiado@lira.hu
Felelős kiadó Dávid Anna

Nyomta és kötötte az Alföldi Nyomda Zrt., 2025-ben
Felelős vezető György Géza vezérigazgató

Felelős szerkesztő Schmal Alexandra
Korrektor Balogh Emerencia
A kötetet Pintér József tervezte
Műszaki vezető Takács Klári
Kiadványszám 9370
Kner Antikva betűtípusból szedve
ISBN 978-963-14-4599-2
ISSN 0324-797X